

MARKO ŠELIĆ

Malterego: KNJIGA DRUGA

HIGIJENA
NESEĆANJA

I D E O

■ Laguna ■

Copyright © 2017, Marko Šelić
Copyright © 2017 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

HIGIJENA NESEĆANJA

Sadržaj

(Drugde)	9
I Sav taj jaz	13
II Odraž	76
III Plafonjera	131
IV 0764	181
(Drugde)	244
V Mali princ (via Jasmin)	247
VI Mali princ (via Zen i ja)	275
VII Babuške	313
VIII Najskuplja kvaka na svetu	350
O autoru	421

Uzme se jedno sunce u dostojanstvenom zalasku, koje ume ono što mnogim ljudima izmiče: da stari tako da ga se zenit ne stidi.

Jedan pouzdan nož.

Jedno pitomo more, po kome zalazak zaogledali stazu do onog nedokučivog razmeđa dvaju ambisa.

Jedno orno svrdlo.

Jedan akvarel spokoja od ljubičaste, narandžaste, žute i plave, po njemu nekoliko razvijorenih oblaka.

Jedna strela, vrha iskusnog u prodiranju.

Jedan nedogled peskovite plaže, po kojoj stražari tek gdekoja palma; akustična gitara naslonjena na jednu.

Jedan običan čekić, oneobičene svrhe.

Jedna crna haljinica, neisprugana odevnim detaljima ispod sebe – jer ih nema; jedna nenametljivo elegantna muška crvena košulja.

Jedno šilo, proširene upotrebne vrednosti.

Devetnaest bosih nožnih prstiju, koje plićak golica zrima peska.

Nekoliko krhotina stakla, spremnih da poseku.

Jedna kosa blago uznjihana vetrom i oči pred kojima bi se vaskolika napisana poezija postidela svoje nemoći dočaravanja očaravanja.

Eto, to su sastojci savršenog dana. Anita nikada nije bila ovoliko lepa. Niti će ikada više biti.

Trenuci sporo klize po struni razapetoj između naših zenica. Njena ruka pokušava da napipa svrdlo. Moja nož. Ali niko ne prekida pogled. Sekund-beskrajnik. Opna tišine sve tešnja mislima. Ona, na kraju, prva prasne u smeh: „Znaš šta, ponekad ipak podržavam podelu na muške i ženske poslove. Bolje da se zamenimo, da ja sečem tortu, a ti otvori vino. Ionako mi danas ne ide sa staklom.“ Istina, maločas je slomila jednu vinsku čašu slučajnim udarcem o drugu. Ništa zato, pićemo iz flaše. Dodala mi je svrdlo, dodao sam joj nož.

Torta od jagoda, njena omiljena. Oduvek sam bio ubeđen da su Anita i jagoda napravljene od iste slatke suštine. Neki ljudi liče na voće. Neki drugi liče na pića. Čarobna omamljivost na početku i strpljivi užas na dnu flaše, u zasedi.

Dlanovi mi se znoje, znam da će uskoro kucnuti čas. Samo što nije pitala. Hah, evo.

„Dobro, može li se znati zašto si me dovukao čak ovamo? Mislim, nije da mi krajolik ne prija, samo... otkud to? Kako to da se kućna muva zaželela putovanja, pa još ovako egzotičnog?“ Kućna muva više nema kud, pa ustane i odzujti do prve palme. Golemi kamen koji sam tamo sakrio sad teglim do blizine njenih zbunjenih očiju, *onih* očiju. Da, stvarno: samo su ožalošćeni pisali pesme o ljubavi. Samo oštećeni, začemereni, oni što su morali. Ali u trenutku kad ih je tresla struja koja je i mene podvlastila, nisu stihoklepali ništa. Samo su plutali po bezrečici, svesni svoje sićušnosti. Ako su kakve krilate reči i bubrile u njima, znali su, što reče jedan veliki pesnik koga poznajem, da su im usta premala za taj posao. O ljubavi i smrti uglavnom nema šta da se kaže. Preveliko je.

Ruke mi kliše-drhte, kolena mi kliše-klecaju. Nekako, s polovnom strelom kupljenom kod antikvara (bilo mi je važno da njena vremešnost bude očigledna), ipak stupam jednom nogom na onaj kamen, nakašljam se i smeteno počinjem, dok mi njen trofazni pogled preraspoređuje kičmene diskove: „Vidiš ovu strelu? To je, ovaj... to je ona prva koja se iz tvojih očiju odapela ka meni. Pre petnaestak godina. Poneo sam taj Amorov alat samo zato da ga bacimo u more, jer ovo odavno nije tek zaljubljenost. Pa... eto... ostaje još samo da te upoznam sa nekim veoma, veoma posebnim. Čula si za Ludi Kamen? E, to je ovaj ovde. Nije ispala baš neka kaligrafija, da, pojma nemaš koliko je teško ovako ugravirati reč LUDI u parče planine pomoću čekića i šila, ali ništa svrsishodnije nije mi palo pod ruku. Nisam ni mišićav pa da odlomim čitav greben, ali ako oboje stanemo

na njega jednom nogom, biće mesta za dvoje. Pa... ako hoćeš...”

Tako, zacrvenela se. I oči počinju da joj plivaju. Dobro da nisam samo ja pekmez u kadru. Prilazi mi lagano, sa lelujavim kezom, zadiže haljinu i ludilo iz njenih kukova čini desant na moju svest. Polako, pažljivo, staje jednom, potom drugom nogom penje celu sebe i njen dah jagode prišapne: „Uopšte nemam namere da drugom nogom budem bilo gde drugde. A i tebi bi bolje bilo.“ Bezuslovno poslušam, i sledeće sekunde zagrljeni padamo s kamena u pesak, smejući se kao blesavi. „Pa, da ti navučem onda prsten...” , bezobrazno objavi i nabije se na mene, naglo, dok mi zubima kida donju usnu kao da svojim osmehom proždire moj. I pre nego što potonemo u obezumljenost, na uvo mi dometne samo još ovo: „...a koliko smo samo puta hteli da se rastanemo...”

Kroz glavu mi prolazi onaj jedan put, onog dana kad se život trajno promenio – prvog dana o kome sam pisao. Dok mi kida košulju i zariva nokte u grudi, stižem još samo da krajičkom oka osmotrim ranac, koji korak dalje od nas.

Bonsek u njemu mirno je čekao svoj čas i kraj kakav će neminovno doći.

I

SAV TAJ JAZ

1.

Cika. Graja. Smeh.

Otvaram oči. Beton. Iscrtane „školice“. Dva iks-oksa. Kuće očovečene očima i ustima zalučanim u osmejak. Jedan klovn sa cvetom namesto nosa; oko njega razasuto još nažvr-ljanih cvetova. Životinja; htelo se, detalji odaju, da to bude pas, ali je učinak više konjolik. Mame, tate, seke, bate, deke, bake. Srca. Baloni. Sunca. Pogledam dlanove: šake deteta, tragovi krede.

Podignem pogled. Debeli plavi dečak sedi na panju i sa tog prestola predsedava okupljenima nagoneći ih na kikut: imitira nekoga, pravi grimase i neobične pokrete rukama. Okolo: deca iz moje ulice. Prepoznajem mnoga zajapurena lica. Neke ruke, a i poneka kolena, takođe je obojila prethodna igra. Malo dalje od skupine, devojčica sa dva repića posvećeno bere maslačke. Crna bluza i ista takva suknjica,

samo sa razbiberenim belim tačkicama. Sećam je se, nikad se nije igrala s nama. Buckasti pantomimičar zadužen za komedijanje daje znak, deca se postrojavaju i svi kao jedan izvode novoizmišljeni ritual. Jedno „tup“ levom nogom. Jedno „tup“ desnom nogom. Tri puta pljesak rukama. Onda zapev. Pa opetovanje. Melodija je otegnuta, zvuči kao rugalica: zajedljivo a zavodljivo. Razabiram gromke reči:

„Gvozdeni čovek se kotrlja, niz i uz ulicu, Gvozden se kotrlja.“

Nasmejem se. Hoću i ja. Ponovim stih. Nekoliko puta u sebi, jednom naglas. To je to. Uzbudeno zakoračim ka njima. Nešto krcne pod đonom. Stanem. Pomerim nogu. Zub. Smrskani zub Jasmina Kanovića. Pretrnem. Uzdrhtim. Vidokrug poprimi tonove sepije, naglo kao da se nebo u trenu obremenilo olovom.

Podignem pogled. Debeli plavi dečak sedi na panju i sa tog prestola predsedava okupljenima nagoneći ih na kikut: imitira nekoga, pravi grimase i neobične pokrete rukama. I nema zenice. Oči su mu ustakljeno bele, lice mrtvobledo. Okolo: deca iz moje ulice. Prepoznajem mnoga mrtvobleda lica. Neka su već i modra. Sve su oči prazne. A svejedno osećam poglede. Pilje u mene s druge strane, odonud slepila. Jedno „tup“ levom nogom. Jedno „tup“ desnom nogom. Tri puta pljesak rukama. Onda zapev. Sve usne se miču, ali sva grla su nema. Potom se začuje samo jedan glas. Nije dečiji. Oni su i dalje slika bez tona. Glas je sipljiv, promukao, prigušen, neljudski. Reči još otegnutije. Ukopan u mestu, unezvereno se okrećem ka usamljenoj devojčici. Pilji u mene svojim beskrajno zaobiljenim licem. Razduva maslačak koji

drži u jednoj ruci; drugu ruku podigne i zapovedno uperi kažiprst u nešto iza mojih leđa, iznad moje, iznad glava one dece. Tamo odakle glas dopire. Ne smem da pogledam u to. Ne mogu ni da podnesem njen pogled. Ritualni ples postaje sve gromovitiji. Jedno „tup“ levom nogom. Ne smem da se okrenem. Jedno „tup“ desnom nogom. Njene oči me šamaraju stidom. Tri puta pljesak rukama. Glas mi škripi ušnim školjkama, postaje sve nerazgovetniji od nekakve šuštave huke. Jedno „tup“ levom nogom. Ne smem. Jedno „tup“ desnom nogom. Ne mogu. Tri puta pljesak rukama. Iznakaženi stihovi sve su glasniji. Iz nosa mi pocuri krv. Ne smem da se okrenem. Ne mogu da se okrenem. Glas se pojačava, cepti, prerasta u nepodnošljiv pisak. Okrenem se. Pisak me zagluši.

Pisak budilnika na mom mobilnom telefonu. Jutro šestog februara 2017. godine, dana kada ova priča počinje. Snom koji je nasluta sećanja. Priseta koju iznova i iznova sanjam već pet godina.

Ponekad nestane da se mesecima ne vrati. Ponekad se vraća uzastopnim noćima. Valjda je bolje i tako nego kad si nesaničar. Bio sam i to, prve dve od tih pet godina. Onda sam naučio da sam bezbedan i bez svespasavajućeg alarma: bilo više ili manje detaljno, bilo više ili manje preplavljujuće, to noćno morenjenje uvek se umori na istom mestu i prekine. Ponekad se na kraju okrenem, ponekad čak i ne. Devojčica s repićima jednom mi je čak prišla i dograbila vilicu, te mi silom okrenula glavu na onu stranu; osetio sam krckanje vratnih pršljenova, mislim da sam čak zaista cimnuo vratom u snu. Ništa. Ništa nisam dogledao, ništa nisam saznao, čestice one stvari od koje su snovi satkani razroje se uvek

u taj istovetni čas. I onda, navikneš se. Neće prestati, ali se neće ni pogoršati. Higijena nesećanja je perpetuum mobile.

Vreme je za grozomoriju jave.

Anita blaženo spava. Ustajem na prstima. Kupatilska rutina, pristavljanje kafe, oblačenje. Izlazim. Prohladno, ali bez kiše. Volim takvo vreme. Agonija javnog prevoženja, začudo, minimalna. Vesnik lepog dana? Nipošto. Jutro služi da te dan slaže, da prehitriš sa zaključkom. Klopam i zurim kroz zamazano staklo tramvaja u svačiju užurbanost. Pred jednom poštom ljudska stonoga, nepomičan red. Po ulicama, osmosmerka zablude: podbuli ljudi, s licima upucane divljači koja je nekim čudom preživela sopstveno prepariranje, hitaju na sve strane kao da će koracima, slovo po slovo, oformiti reč koja znači razlog, svrhu saučesništva u metežu. Sirene automobila višeglasno ciče odu kolektivne nervoze. Smeje se samo jurodivi ulični frulaš. Ružna pokretna slika pandemonijuma, koju bih tako rado precrtao. Pokret prsta. Trag na površini stakla. Golemo X.

(Pokret vesla. Trag na površini vode. Maleni luk. Kao otvaranje zgrade. U tu će se zgradu smestiti priča u priči. I jedan čovek. Neki ljudi čitav svoj život prožive tako, kao dodatnost bez koje se može. Nenad Jakšić, četrdesetpetogodišnjak, sopstvenik narečenog vesla, uvek je razumeo sebe kao jedno *uzgred*, kao tek vedro prisustvo u tuđim životopisima. Avaj, da bi jedna velika duša postala stanovnik zgrade, potrebno je silno skučavanje, a on je ogroman čak i fizički. Plećat, ispupčen trbuhom, bradat i brkat, gustih obrva koje bi dobro došle nekome ko voli da se mršti, snažnih

ruku koje bi tako došle nekome ko voli da se kavga – izgleda kao savršeni istresak iz jednog od tomova epske narodne poezije. A onda se osmehne, i ustima i očima, najnezlobivijim očima koje znam, i osetiš: taj grmalj je bogomdana antena za emitovanje destilovanog dobrodušja. Samo uđi u njegovo gravitaciono polje i ono što te muči rastočić se, makar načas, na proste činioce. To je redak dar: umeće da pojednostaviš stvari, a da ih ne upriprostiš. Nije ni morao da pakuje svoje prečice do mudrosti u reči, nečega je bilo već u načinu na koji te onom ručerdom klepi po ramenu i oslovi nekom od svojih tepalica za drage: *Kikić, Kolence, Branča, Ćorkan, Leonida*. Uveren sam da čak i sopstvene misli posmatra tako: stojeći sa strane, nasmešen. Kao da je i njima tek *uzgrednik*. Zato smo ga oduvek zvali Zen. Eno, sad privezuje svoj osavremenjeni čun za drveni dok, čije daske brundaju kad balvanaste noge stupe na njih. Baca još jedan pogled na svoju dobru Savu, skida kačket, mazi znoj sa čele. Proverava sve tri postavljene pecaljke. Onda vraća kapu na njen tron i upućuje se prema kućerku na obali.

Sveznajući pripovedač, je li, bogoliko zna šta se u bilo kom trenu dešava drugde. Kao neznajući pripovedač, ako sam i toliko, pretpostaviću da se ova scena takođe odigrava baš šestog februara ujutru, iako se mogla zgoditi i u koji dan ranije, ili koji dan posle. Ako je Slučaj Komedijant mogao u taj jedan kvadratni centimetar kalendara da nakrca onoliko događajnosti koliko će nadalje biti opričano, neće mi zameriti što utrpavam i jednu zgradu. Dakle: šestog februara, nakon uobičajene dobrojutarnje vožnje čamcem, Neša Zen korača dokom, dok mu sa druge strane bojažljivo, ali vidno razdragano, u susret hrli jedan stari, stari pas. To je isto jedno uzgredno biće. Nekada se o njoj starao matori noćni

čuvar omalene književne redakcije poetičnog imena *Kaliopa*. Zadužio me da tu kuju zbrinem i otišao na bolje mesto (nigde, a posebno ne u mojoj zemlji, taj izraz ne znači „našao je bolji posao“). Uskoro je, međutim, i ona pošla na jedno bolje mesto: Zen se ponudio da je usvoji. Neobična keruša: žrtva nasilja bivših vlasnika, većito postidjena i nepoverljiva prema ljudima. Dozvoljavala je samo svom pokojnom sapatniku da je pomiluje, nikom drugom. Zenu je to pak pošlo za rukom kroz svega nekoliko dana.

Upravo je čučnuo da je pomazi. Čak i sada, kada njihova simbioza ima radni staž od pet godina, ona je i dalje opreznna, ne daje se, dopusti tek pokoji laki dodir, pa uzmakne. Bez namere da skliznem u patetičarenje kalibra „ne zameri mi, ti si ipak čovek“, uveravam vas da je njena psolika iskrenost, lišena svake sračunatosti na efekat, sugerisala baš neku takvu misao. Eno, već je odjurila svojim poslom, ali maše repom. Jedva vidno, onako kako upropašćen čovek pokazuje da još ume da se nasmeje. Zen ostaje još malo u čučnju, gledajući za njom, nehотиčno i kroz nju. I tako zapazi jednu devojkicu na šetalištu kako ga prilično providno motri, stojeći u mestu. Veoma je mlada, možda nije ni punoletna. Kad razume da je viđena, užurbano produži dalje. Dašak nemira preleti Zenovim obrazima. Ustane. Osmehne se. Zakorači i ostavi slutnju iza sebe. Pomisli na jutarnju kafu, kojoj se uvek posebno raduje. Sad će je skuhati sebi i jednom prijatelju, kojeg je na neodređeno vreme ugostio. Kad odškrine vrata, šoljica okrepljujućeg napitka već je, međutim, na stolu: kafu je pripremio taj njegov gost. Kaže, trenutak je da mu saopšti važnu odluku. Zen ulazi, povlačeći kvaku za sobom. Na prašnjavom podu ostaje trag: luk. Zatvorena zagrada.)

Tramvaj me dokloparao na odredište; mene takođe očekuje prijatelj. O, ali kog to mene? Šta ovo čitate? I *ko* čita? Zamišljam kako će ove beleške jednom biti pred nekim iza ovog vremena, i taj će mi sabesednik biti neuporedivo draži. Njegova će moć *uosećavanja* – ako se tako zove viši nivo saosećanja – biti, možda, veća sa te bezbrižne razdaljine; on će biti svestan da čita malenu hroniku epohe slabih duhova koje pre treba žaliti nego razumeti. Naravno, ništa mi ne garantuje da će se tako slučiti – uvek sam se pitao nije li Jozef K. u mučnoj zabludi kada pomisli kako na prozoru, onom što se osvetljen vidi sa kamenoloma gde ga ubijaju, stoji Čovek: šta ako je tamo tek pokeraš, ubica, sitnodušnik, zver? Računa li se i to u čoveka? Nema veze. Treba mi da mislim kako ovo nekome pišem, pa ćemo drsko (i neskriveno malodušno) uzeti da se sve navedeno može smatrati sagovornikom, te da se ovo pisanije važi kao legitimna razglednica iz jednog međuvremena.

Ali, zapravo, čitate priču o čoveku koji je tačno pročitao sve nas, stanovnike međuvremenske bljuzge.

Sve se okrenulo naglavačke kad sam upoznao tu osobu koja je bila jedino iskreno, nezakrivljeno ogledalo sadašnjice. Jedinog koji nije laskao. Nije nas žalio. Razumeo nas je. I zato nas je prezirao. O njemu nemaju prava da sude oni koji su pristali da ga poznaju, a jedini način nepristajanja bio je (i jeste) da odeš odavde. Ko god je obitavao u ovim predelima, u ovoj eri, poznavao ga je, osećao njegovo prisustvo i dahtanje za vratom, njegovu kandžu na sebi. I dobre su šanse da ga i moj onovremeni, pluskvamfutureski sagovornik pozna: možda

će i tada biti u nozdrvama ljudi, u teškom vazduhu koji udišu – iako će ostati jedan od onih čije se ime ne spominje. No, dopustimo mu da u priču uđe onda kad treba – a znaćete taj tren, jer će ući na velika vrata (bukvalno); svom izmaštanom čitaocu dužan sam, pre toga, još neke uvodne napomene, a najpre one koje se tiču vođenja ovog dnevnika. Uljudno je, računam, da se tim dobrom načas obratim samome dnevniku.

Pa, *dragi dnevniče* – valjda se mora početi tim budalastim rečima kad neko već reši da te piše. Samo vođenje dnevnika, međutim, nije nimalo budalasto: ispostavlja se da mnogo ko to čini u zrelim godinama, a psiholozi takođe toplo preporučuju tu vrstu autodijaloga. Pristajem, napokon, na ovo *dnevničanje* iz dva jaka razloga. Prvo, jer sam tako obećao Aniti. Pre pet godina poklonila mi je lepu svesku, s pomalo kičerskim sreća-sreća-radost koricama, i zamolila da odustanem od Osvetarijuma, mog dnevnika besova. „Pravom tebi“, kazala su ljupko ispisana slova posvete na prvom listu. I Osvetarijum je, nekada davno, na svojoj prvoj strani imao lepu posvetu druge drage osobe. Ni u jednu od te dve sveske ništa lepo nije ušlo. Prvu sam, po datom obećanju, bacio; drugoj sam se poverio samo jednom, u noći kad sam počinio nešto istinski čudovišno. Te sam stranice kasnije pocepao i uništio, a sveska je postala običan rokovnik. I tako, dato obećanje o vođenju dnevnika nikada nisam zaista sproveo u delo, pa to činim sada, što nas dovodi do drugog razloga. A to je: ne znam šta bih sa sobom i od sebe, osim da ovu priču iskucam do zore. Ako je Pekić nalazio uverljivim da njegov Arsenije Njegovan u cugu sroči i sruči na hrpu hartija onoliki život i onakva priključenija, onako unezveren i izneveren, možda se to uistinu može izjedanput ako dovoljan očaj nahrupi. Sedim, dakle, i kucam, neprirodno miran i

neometen skorelom krvlju na tastaturi. Kad svane, biće 30. novembar ove iste godine.

Zovem se Leo, idealista sam do suludosti, bio sam gitarista i pesnik, frontmen post-rok benda *Tanatos*, i ništa od toga nije me sprečavalo da u slobodno vreme po stranicama Osvetarijuma ispisujem priče u kojima Malterego, moj izmišljeni junak-osvetnik (zamišljao sam ga i stripoliko ilustrovao kao čoveka s oblakom crvenog dima namesto glave, te jednim okom s dve zenice) masakrira besprizornike. Nije me sprečilo ni to što je jedna od žrtava iz priče, poznata televizijska voditeljka Manuela Žagar, poginula u stvarnosti iste noći kad i na papiru. Nije me sprečilo ništa, sve dok izvesnog Jasmina Kanovića nisam lično, na javi, pre pet godina, pokušao da zadavim žicama jedne stare gitare, od čega se nikad nisam oporavio.

A do kraja ove priče, skriviću nešto neuporedivo strašnije.

2.

„Biti majka. Mislim, ono... dati nekome život. Valjda je normalno razmišljati u ovim godinama o tome. Biologija radi svoje, instinkti takođe. Nema veze što ovde nema budućnosti, nema čak veze ni što nema idealnog kandidata za tatu. Pa šta? Osećaj je divan. Zamisli! Upilji ti se onim okicama i u malenim pantoflama, u vrtiću, recituje pesmicu o mami za Osmi mart, i onda ti da nevešto nacrtanu čestitku sa veeelikim srcem, i tad shvatiš: ono te stvarno bezuslovno voli najviše na svetu. Evo već se sad topim kad pomislim na to!“

A mislio sam da ja patim od košmara. Čuj ti iz kakvog je tek sanjališta moj prijatelj kročio u ovaj dan.

„Šta je, mili, što me sad gledaš tako?“

„Oh, ko bi znao zašto, Maks. Možda zato što nisi žena?“

„Bezdušniče. Vidim ja da će Aniti izbor muškarca grдно da ispadne. Nekoliko godina divnog, harmoničnog života, a opet, ni trunke taterinskog instinkta u tebi. A ja, ja imam i materinski i taterinski, i osećam se božanstveno!“

„Da, fali ti samo da se razmnožiš pupljenjem ili deobom, pošto ne možeš da se samooplođiš. Stvarno si me izvukao iz kuće da o ovome tupimo?“

„Razmisli, čoveče. Deca. One divne živuljke što ih šalješ po hleb i novine kad tebe mrzi. Kako ti ne padne na pamet? Zar grešim da ti je život sad baš onako potaman, takoreći savršen? A savršenost, to je trenutak kad se povlače ovakvi potezi.“

„Hm.“

„Šta hmčeš tu. Jesi srećan, reci?“

Jesam li?

„Gluposti pitaš, naravno da jesam.“

„Pa e. I živiš harmonično.“

Nije to tako teško. Sve što treba jeste da ne govoriš naglas šta misliš o sebi i drugima.

„Dakle, ta-daaaa! Tad se prave deca!“

From: Anita

Ljubavi, očemo pasulj za ručak? Ima još malo onog mesa, pa... da ga iskoristim sad ili...? I da, stigao je još jedan račun za infostan, sad ih je pet.

„Izvini, Maks, samo sekund.“

To: Anita

Neka, bolje bez mesa, šta mu fali.

„I, mili? Šta ti veliš na ovu problematiku?“

„Ma...“

„Šta ma, mamlaze?“

„Generacijski jaz. Ima samo da bude još gori u dobu koje dolazi. Naši matori nisu nas baš preterano shvatali i onda mi živimo žestoko ubeđeni da nećemo biti takvi prema svojim klicima, ali kad na ćerkinjoj spavaćici nađemo fleku od motor-nog ulja i shvatimo da je to, u stvari, rezultat snošaja s njenim dečkom robotom, možda ipak ne uspemo da prikrijemo gnušanje. Ona će, je li, kroz suze ciknuti da ga voli i u nama videti primitivnu stoku koja misli da je otvorenog uma samo zato što je prevazišla rasizam, homofobiju i neravnopravnost polova.“

„E pa sad, baš s robotom...“

„...reče muškarac obučen u ženu koji vodoravno opšti s oba pola. O tome ti govorim. Ljudi poput nas, slavni kapirači različitosti, nadobudno misle da su dosegli plafon liberalnosti, ali možda samo nismo naleteli na pravi izazov. Avaj, kad te novo doba stvarno bude isprovociralo, kad budeš ručao rolovani karburator u restoranu sa svojim zetom Terminatorom, bićeš jednako prevaziđen kao naši starci danas i s teškom ćeš mukom da hvataš korak.“

„Dobro, ali baš s robotom...“

„Znaš, Maks, kad fliper zatiltuje, treba ga tresnuti da se otkoči.“

„Sve je samo stvar vaspitanja. Ja znam kako ću sa svojim detetom. Imam novi projekat, slušaj.“

„Psovaonica proširuje biznis?“

„Prodaću je. Evo baš sad imam sastanak.“

„Šta, meni ćeš da je prodaš?“

„Neee, mili, sad će doći jedan fini picopevac u odelcu i kravati, pa ako se dogovorimo, biće dukata. Pregovaram, vidiš, u ženskom izdanju, a ugovore potpisujem kao muškarac, pošto birokratija nalaže da u ličnoj imaš samo jedan pol, kako dosadno. Uglavnom, to bi im bila odlična investicija, posao je već razvijen, cela zemlja pohađa moj mali kočijaški kurs i srećna je. Zovu danonoćno, pet psovača plaćam. I nije lako držati disciplinu na nivou, čak i kad im je posao da psuju pokazuju tipično folklornu sklonost ka zabušavanju. Svakog dana održim bodreći govor vojskovođe: Srbija će više psovati ako svi mi budemo više psovali. Psuj ne osam, nego petnaest sati dnevno. Psuj subotom. Psuj za praznike. Ne traži povišicu, jer ću te opsovati. Ne pitaj koliko mušterije mogu da napičkaraju tebe, nego koliko ti možeš njih. Evo, ugledajte se na Branimira, našeg radnika veka. On čak i hrče psovke.“

„Lepo sam ti još davnih dana predlagao da je Brana pravi čovek za taj posao, da. Ne znam što je dao otkaz, honorar je daleko bolji nego u jadnom alt bendu... tja. Svima ide bolje otkad sam raspustio *Tanatos*.“

„Dakle, prodam psovaonicu i sav novac uložim u novi projekat.“

„A to je?“

„Atomsko sklonište. Vidi, sećaš se kad smo zaredom pogledali *Matriks* 1 i 2, pa se onda taksijem saleteli na premijeru trojke? Tri dana smo se tresli od adrenalina, iako

su nastavci onako nesrećnjakavi. E pa, ja sam sad zaredom gledao *Srpski film, God bless America* i *Klip...*“

„I?“

„I to je to. Realnost me našamarala. Hoćeš normalnu decu? Gradi atomsko sklonište.“

„Izvini, fon... majka me zove. To garant čale opet vileni.“

„Ah.“

„Vrlo *ah*, da. Hoćeš normalne roditelje? Gradi atomsko sklonište. Alo?“

„Halo, sine, gde si?“

„E, majka. Evo, s Maksom na kafi.“

„A otac gde ti je?“

„U istoj koži gde i tebi muž. Zar bi trebalo da znam?“

„Nije s tobom? Nije ti se javljao?“

„Ugašeno mi je zvono, da pijem kafu na miru. Možda je zvao, ne znam, i tvoj sam poziv upecao samo zato što sam gledao u fon u pravom trenutku. Ali, da, vidiš, jeste pre koji dan pitao da dođe. Šta je, šta se dešava?“

„Jao, lepo ću da umrem od tog čovečića, uopšte nije normalan. Opet je zbrisao za Beograd, sigurno ima da te zove. Bili neki prijatelji da ga traže, i ja do radionice da ga pozovem, kad ono – njega nema. Što voli tako da sedne na bus i da mi se ne javi, uh!“

„Blago tebi, meni pak voli da se javi.“

„Pa dabome, tebe da gnjavi a mene da sekira, to su mu dva hobija. De uzmi nađi ga, života ti, i pošalji ga nazad, a ja ću već da mu pokažem njegovog boga kad mi dođe ovamo.“

„Dobro, dobro, ne brini.“

„A drugari mu došli neki, kažu nisu ga videli sto godina, i ja da pogledam, kad ono...“

„Shvatio, ne brini.“

„Džabe ljudi dolazili, a nisu odavde, i...“

„DOBRO.“

„A Anitica kako je?“

„Dobro je. Javiću ti se posle.“

„Važi, srećo, ljubi majka.“

„Ćao.“

„Šta bi?“

„Predrag izvodi svoj uobičajeni šou, šta drugo...“

„Još držiš na ekranu tu fotku benda?“

„Nije li nostalgija najplemenitiji izdanak mazohizama? Sviđa mi se, nekako smo savršeno uhvaćeni u vremenu. Pogledaj: to je onaj slavni Kikin nindža-pokret kad istovremeno trgne gudalom i glavom, pa joj kika ovako poleti; Kole... hah. Siroti moj Kole se mršti jer mu spadaju naočare dok lupa bubnjeve; Brana, naravno, u vazduhu – oduvek jedva čeka deonice kad može i da skače i da svira, i posle nek mi neko kaže da su svi basisti smušeni; Zen, gledaj ga, u čošku, trubaduriše – svira dur na trubi – i ne ferma nikoga...“

„...a ti, uobičajeno, na suprotnom kraju bine, sediš. Kao da sviruckaš u stanu, na Rubikovoj stolici, a ne pred ljudima.“

„Dobra vremena.“

„Fali ti Kefalo na toj slici.“

„Kefalo ne fali ni na toj slici, ni u životu.“

„To mi je istinski fascinantno. Kako tačno dva tipa koja odvajkada šamaraju jedan drugoga najsurovijim istinama

– i nikom ništa – uspeju da se posvađaju? Pa svako od vas bio je neiscrpna riznica uvreda za onog drugog, poznajem neprijatelje koji pažljivije biraju reči.“

„Čuo sam i ja za to zanimanje, zove se diplomatija.“

„Ne, stvarno. Nikad mi nisi rekao. Šta je to, posle onakve salve, moralo biti izgovoreno pa da se toliko zamerite?“

„Nije stvar u tome šta je rečeno. Stvar je u nečemu što je prećutano. Čekaj časkom, kad smo kod toga, da pošaljem jednu poruku i zaštitim prijatelja od tog kretena.“

* * *

Hteo sam samo da skrenemo s teme, a prizvao preozbiljnu digresiju. U kafić je uskoro umarširala grdosija sa trbušinom punomasnom kao topljeni sir, lica neskriveno spokojnog što mu pamet ne zadaje tegobe kao pametnima. Uz tu obrijanu glavu i odelo koje pati što nije skupo, izgledao je kao agent ruralnog odeljka Ljudi u crnom, zadužen da zataška kad vanzemaljci otmu govedo. To bi, dakle, bio novi vlasnik Maksove Psovaonice, odmah sam pomislio. Nešto je u tome bilo otužno prikladno, jer mi vaistinu nije ličio ni na šta drugo do na privatnog uzgajivača psovki, i možda pride na vodećeg proizvođača i konzumenta kavurme. Imao je, naravno, tamne naočare, koje još odavno ne služe da ljudi kriju oči od sunca, nego od drugih ljudi. Bivolski vrat ne samo što je lagano nosio lanac sa zlatnim raspećem teškim pola kila, nego bi sigurno izdržao i da se svih dvanaest apostola uhvate za krakove krsta i vise.

Ali sve što smo mi ikad i mogli jeste da se takvim ljudima podsmevamo. Dok nam ne ukinu i to, kao on nama tad.

Kavurma je prišao našem stolu i cokuo čačalicom, koju je sve vreme strasno žvakao i premetao po usnama brižnonavežbanim stilom „kako seljo zamišlja šmekera“. Maks je zadržao frenetičan smeh, pustio da se spolja probije samo šarmantni osmejak i ustao da se pozdravi. Ruka mu je ostala u vazduhu. Grmalj se ni za pedalj nije pomakao, tako ni mišići njegovog gvozdenog lica. Shvatili smo to kao geg, pa smo se srdačnije osmehnuli. Preko volje, jednom. Drugi put, da označimo kako skeč postaje besmislen. Treći put, naš smeh je zvučao kao da metalnim noktima grebemo po tabli neprijatnosti.

On je samo stajao, prihativši rukama slobodnu stolicu, o čiji je naslon timpanao prstima.

Maks je pokušao da ga pita je li on čovek kojeg očekujemo; mene je neuporedivo jače uznemirilo zapažanje da je čitav kafić učutao i upiljio se u nas. Ti ljudi pak nisu bili nimalo uznemireni. Bili su mrtvi ozbiljni, svi: sredovečni par, čiča u čošku, tri klinke levo, mladi otac sa dva mala deteta, četvorica za šankom, šanker. Valjda zato što još nisam otresao onaj san s trepavica, načas sam izistinski očekivao da grleno zapevaju neku ritualnu pesmu, počnu da lome stolice i od skrhane drvenarije naprave lomaču nasred lokala, dok konobar navlači masku jarca i počinje da zaziva paganskog boga filmova B produkcije.

* * *

B strana. Zen stavlja iglu na Majlsa Dejvisa, „Seven steps to Heaven“. Ploča započne svoj pokret laganim lukom. Otvorena zagrada. Počinje „So near, so far“. Okrenut leđima

prema svom nekovremenom podstanaru, čita u sebi moj mini-esej s telefona:

Šta god ti on rekao, ne nasedaj. Povremena (i uvek privremena) ljubaznost prema osobama poput tebe za njega je samo valuta za povremeno (i uvek privremeno) potkusurivanje sa sopstvenom savešću. On je kontrademon: za razliku od drugih demona, koji opsedaju ljude dok ih ne pretvore u sebe, ovaj se opseđa ljudima dok se ne pretvori u njih: opsedne sebe idejom da stvara baš kao taj i taj, i to izvede; opsedne sebe idejom da razmišlja ili govori kao taj i taj, i to izvede; opsedne sebe idejom da je ipak pristojno ljudsko biće i onda uradi nešto što bi pristojno ljudsko biće uradilo. Važno: sve navedeno radi samo dok ga drži opsesija, dok ne postane impersonator nečeg drugog. Važno2: on nije lažov. Beskrajno veruje u predstave koje za samoga sebe instalira (a u kojima je statiranje drugih neizostavno). Sposoban je čak i za iskrenu i duboku patnju, uz potpuno zaboravljanje da je reč o instalaciji. Važno3/najvažnije: uvek jeste reč o instalaciji. Učini za njega sve kao prijatelj, to je lepo. Samo se ne zaluduj da ćeš ga spasti od njega samog.

Ne sumnjam, to ga je slatko nasmejalo. Simpatisao je ovakva moja upinjanja da se poenta ubaci u koš. Sve je to on umeo da propusti kroz sebe i s druge strane levka izbaci lični titl: prijatelj mu je zatražio pomoć; neće nikad odbiti; ako ne vredi, nek ne vredi; on neće dići ruke, dok god je na njemu da se što god uradi. Tako on pojmi, tako prihvata. Šta ima u dubinama, u to se ne petlja. Ne, nije površan. Samo je uveren da dubine ništa ne produbljuju, a sve komplikuju. „Da čujem“, zvonko je kazao i okrenuo se.

„Da ne okolišam: ja ti danas odoh“, počeo je Kefalo, svež i upristojen. „Da mi nije bilo tebe, zglajznuo bih sigurno u cirozu. Ali ne možeš da mi budeš večita dadilja i stražar. Zakrpio si me ko najrođenijeg, ovde kod tebe raj na zemlji, sve to, i – sad je na meni. Evo, kofer je spakovan, prostro sam tvoj veš tamo, oprô sam i sudove. To ti je to, brat moj, vreme da giljam dalje.“ „Lepo, Ćorkane“, iskreno ponosno češka bradu Zen, „a kuda ćeš?“ „Biću kod švece sedam, deset dana, listam oglase, nađem gajbu. Pa polako.“ „Dobro, dobro. Ako si siguran... znaš da ovde uvek možeš.“ „Znam, znam. Ništa, tu ti je kafa, ja odmah krećem – treba kod nje na ručak da stignem, takav je dogovor.“ Rukuju se, zagrle se, zagolicaju se po bradurinama. To im je oduvek kao neki pozdrav, šta li. „Ne zaboravi večeras da se pojaviš na grupnoj terapiji, Ćoro. Nemoj da te sanjam.“ „Taman posla, debljinac. Sve po protokolu.“

S vrata: „E... stvarno si me izvukao. Praštaj ako sam nešto... mislim, ne samo sad. I inače, pre...“ Osetila se u tome primesa nekog stvarnog kajanja. Zen je to pripisao generalnom pokajničkom manirizmu bivšeg pijanca. „Drž se i ti“, završava Kefalo. Zen mu rukom otpozdravlja po vojnički i kaže: „Vazda. Ajde, pa se javi.“

Nije ni dopola popio kafu i ispeglao misli (nameravao je da posle misli opegla i koju košulju) – neko mu je zakucao. „Slobodno“, kaže neuznemireno. Znao je: to je ona devojka. Predvideo je scenosled i pripremio se.

Bar je mislio da jeste.

Konobar nije navukao masku jarca, ali jeste prišao našem stolu i dželataskim glasom rekao Maksimu da krene za malo-preušavšom očobanjenom verzijom titana. Tada mi se stomak zgrčio i osetio sam kako prsti trnu. Naročito kad sam pogledao u pravcu konobarove ruke: ispred je bio skup, velik džip; nikako ne bi smeo da bude parkiran tu, mislio sam, ali mi se odgovor odmah ovaplotio u policajca koji prilazi, pažljivo zagleda registraciju, a onda brzim hodom odlazi sa lica mesta, bez svake sumnje pokazujući da ne želi ništa da ima s onim što se tu zbiva. Maksimovo *pobogu, pa šta je ovo* nije izmuzlo nikakvu reakciju; improvizovana sekta preteće je zverala u nas, a debelom se nigde nije žurilo. Konobaru jeste. Požurivao je Maksa da krene.

Nije bilo mesta da se pobunim, jer je zatim dodao da krenem i ja. Kavurma je zagrnuo sako tako da nam se jasno ukaže zapasan pištolj. Režija je bila žalosna kao da se snima novi *Policajac s Petlovog brda*, ali je jeza bila stvarna: taj je zaista stajao tu, naoružan, pandur je bukvalno pobegao s lica mesta, a gosti kafića samo što nisu zarežali na nas. Maksov poslednji pokušaj stabilisućeg keza iskašljao je pretpostavku da je ovo skrivena kamera, ali gromadina šapetina na mom vratu, takva da me praktično podigla sa stolice, slomila nam je i tu nadu da stvarnost ipak nije ozbiljno zagazila u bizarno.

Konobar nas je na izlazu još samo nonšalantno upozorio da ne vrisnemo poziv u pomoć u onih nekoliko koraka od vrata do kola, jer bi to imalo vrlo neugodne posledice. Maksim me je gledao izbezumljenim očima; klimoglavom sam mu ulio koju kaplju pouzdanja, pre nego što smo ušli u džip.

A otkud pouzdanje? Pa, izgleda da ljudi razviju težak oblik antipatije prema kidnapovanjima kad im se po treći put u životu dešava zaplet svodljiv na to. Bio je to čas kad mi je grotlo u stomaku eksplodiralo u jednu jasnost: pet godina negirao sam ono što se desilo u Kući Stensila, naročito *onaj* epilog; terao sam od sebe ono u šta niko normalan ne bi poverovao, jer *ne može* biti stvarno – i uvek je u meni tinjala nada da sam lud, jer bi tako bilo bolje. Ali *ne*. Ne. One noći, u onoj kući, Jasmin Kanović je *video*. Video je *ko* mogu da budem. *Šta* mogu da postanem. To se *jeste* desilo.

I desiće se opet, ako bude moralo. Ta odvratna misao celog me opila, jer sam joj napokon dozvolio da mi priđe: ja to mogu, ja to imam u sebi i pitanje je samo da li smem. Pogledao sam u sluđenog Maksa kako drhti. Smem.

3.

Očekivao bih da nam veže oči, ali nije. Kavurma je vozio kud treba i uopšte ga se nije ticalo što ćemo znati put. Vožnja je potrajala. U našim glavama još više no u realnosti.

Mermerne stepenice vodile su u moderno opremljenu kancelariju. Očekivao sam da će se još s vrata desiti nešto rđavo, jer su Maksove štikle po tom mermeru tako dobovale da je, uz hodnički eho, to zvučalo kao odbrojavanje do detonacije katastrofe. Petnaest. Toliko je bilo stepenika. Kad je čovek uznemiren, njegovoj pažnji je nasušno potrebno da grozničavo obrađuje bilo šta.

Iznad vrata je sedela kamerica i svojim staklenim okcem piljila u nas. Oborio sam pogled, kao da time mogu da

postignem nekakvo nepristajanje na situaciju. Dole je bio braonkasti otirač; krupnim slovima pisalo je *welcome*, i pomislio sam kako bi od ovoga jedino bilo neprimerenije da takav otirač stoji na ulazu u prodavnicu pogrebne opreme. A Kavurma se verovatno naslađivao svakim trenutkom naše pogubljenosti: ništa nije radio hitro, nikud nije žurio, pa je i tu prošlo oko pola minuta uzaludnog stajanja pred vratima (bila su tamnobraon) dok mu Maks svojim usplahirenim očima nije poslao znak pitanja. Tada je maljava ručerda prokrčila put do kvake između nas dvojice (stajao je iza) i otvorila. Verovatno bismo ga opet očima pitali da li smemo da uđemo – da nam njegov trbuh pribijen uz leđa nije odgovorio potvrdno gurajući nas napred. Tu negde tik iza moje glave, mljacnuo je grickajući svoju čačkalicu, a njegov truli zadah podsetio me na mučninu koja mi se ionako kovitlala u utrobi. Taj je osećaj poslednjih nekoliko minuta bio blokiran adrenalinom.

Kancelarija je, kao što napisah, bila veoma moderna, lepo sređena. Preliminarni sken: izgledala je umirujuće, i to je bilo uznemirujuće koliko i otirač. Veliki sto od punog drveta i na njemu *Dvanaest zbirki* Zorana Živkovića, Kišov *Peščanik*, Petrovićeva *Sitničarnica* i Albaharijev *Cink*, pored monitora, zatvorene; Albaharijev *Opis smrti* – otvoren; kožne fotelje, svetloplavi zidovi, ogroman akvarijum i ribice vrlo živih boja, veliki grozni algar priljubio se uz staklo kao da ga naročito zanima dolazeća scena; jedno golemo ulje na platnu na zidu iza fotelje pri stolu. Kompozicija je neobična. U prvom planu je mrtva priroda u zagasitim tonovima, sparušene voćke i travke, isto tako i u pozadini. Sve to okružuje dva čoveka koji su, kao na kakvoj pozornici, u centralnom delu slike, leđa o leđa, ozbiljnih lica, s pištoljima u rukama, u

jarkim bojama koje kontrastiraju svem tom mrtvilu. Njihova poza sugerisala je starinski obračun, onaj pri kome protivnici najpre stanu tako, pa onda odbroje taj i taj broj koraka, okrenu se i zapucaju. Međutim, lica ove dvojice bila su potpuno ista. Ljudi koji nisu poznavaooci umetnosti naprosto drže u prostorijama slike zato što su im iz ovog ili onog razloga lepe i zanimljive, ali meni su očajnički bili potrebni smisao i psihologisanje onoga ko nas je ovamo doveo, pa sam umislio da bi mi bilo koja crtica o značenju ove slike bila korak ka tome. I dok su naši nesigurni koraci vodili ka kožnoj garnituri, bio sam sve uvereniji da su lica ljudi na slici zaista ista; to je jedan čovek, koji se sprema na obračun sa samim sobom; ili čovek koji samom sebi čuva leđa jer ne veruje nikom drugom; ili čovek koji je morao da se naoruža i podvostruči da ga mrtva priroda ne bi raščovečila svojim nedogađanjem; ili se neki čovek sprema da ubije dvojicu, a mi ćemo biti mrtva priroda, a slika nema nikakve veze s tim.

Bila je tu, međutim, još jedna slika, uramljen portret. Nisam prepoznao osobu. Maks mi je šapnuo: Giška. Kopao sam u glavi po fascikli na kojoj piše *devedesete*, dosećajući se da ima neke veze s tim. Tad se nisam setio i kakve. Tad se ne bih setio ni stvari koje znam u prste, verovatno, kamoli onoliko spominjane, važne ratne figure.

Dlanovi su mi bili sasvim vlažni.

Maks je dugim lakiranim noktima lupkao po torbici u svom krilu, praznog pogleda.

Neuljudnik se smestio pored vrata i coktao u izglodanu čačkalicu. Odatle je na miru mogao da udiše našu strepnju, koja se razapela po čitavoj sobi. *Razapela* jeste prava reč, jer su i levo i desno od garniture na kojoj smo sedeli bila vrata, a

naši vratovi su nevidljivim žicama potpune obezumljenosti bili vezani za obe te kvake; svake sekunde, onaj ko nas je ovde pozvao povući će jedna od tih vrata ka sebi i obezglaviti nas. Ne, mi smo već bili bezglavi, čim smo takve misli razmenjivali pogledima, iako uopšte nije bilo smisleno: cela situacija jeste bila potpuno sumanuta, ali teško da je ideja bila smaknuće, pa šta smo mu mi krivi, tom nekom? Ne, ovaj hoće nešto drugo, tu nešto mnogo suštinskije nije štimalo i primarni strah za život, jednostavno uzrokovan time što te neko negde silom doveo, nije nam dozvoljavao bilo kakvu konstruktivnu primisao o tome šta se dešava. Osećaš kako ti glava dobuje od fabrike utisaka, gomila malih tebe panično jurca po lobanji i održava pogone koncentracije; jednom tom čovečuljku glava gori i on uporno vrišti: „Kidnapovanje! Ovako se osećao Brana! Brana! Ovo mu se desilo! Bespomoćni smo!“; jedan ogromni ja poliva i njih i zabrek-tale mašine kofama i kofama vode, naročito tog što ciči, ali njemu je glava u plamenu uprkos vodi i nema druge nego da ga spljeskaš rukama; to i učiniš, a zvuk tog pljeska stopi se sa gromkom škripom kvake golemih vrata pod nečijom sigurnom rukom. U parčetu sekunde, okrećem glavu ka tim vratima, nadesno, a onaj mali spljeskani ja u glavi uspe još samo da procijuče ovo: „To je Jasmin Kanović, opet!“

I zbog te iracionalne spremnosti na suludost, lakše bih dočekaao da je među nas zaista ušetao mrtvi Jasmin. Ali među nas je, teškim korakom cokula i sa potpuno neprimerenim osmehom, ušetao – Janko „Ćale“ Žagar.

Da, on. Muž ubijene novinarke i voditeljke Manuele Žagar, onaj koga je istraga označila kao njenog krvnika,